

การพัฒนาจริยธรรมเด็กปฐมวัยกับจุดเริ่มต้นที่บ้าน ในบริบทสังคมไทย

อุษา แดงทอง**

(วันรับบทความ: 16 มิถุนายน 2563, วันแก้ไขบทความ: 22 มิถุนายน 2563, วันตอบรับบทความ: 28 มิถุนายน 2563)

บทคัดย่อ

ปัจจุบันครอบครัวไทยส่วนใหญ่ลดขนาดลงเป็นครอบครัวเดี่ยวที่ประกอบด้วยพ่อแม่และลูก อีกทั้งสภาพเศรษฐกิจและสังคมที่ส่งผลให้พ่อแม่ต้องดิ้นรนทำงานในภาวะที่บีบคั้น กดดัน ทำให้พ่อแม่ไม่มีเวลาให้ลูก ประกอบกับค่านิยมผิดๆ ที่ให้ความสำคัญหวังในตัวลูกสูงเกินไป ก่อให้เกิดผลเสียต่อลูกทั้งในทางอารมณ์ สุขภาพจิต และโรคซึมเศร้า เด็กปฐมวัยคือ เด็กอายุ 3-5 ปี ในช่วงวัยนี้ถือเป็นช่วงทองของชีวิต หากได้รับการปลูกฝังและพัฒนาในทางที่ดีในช่วงนี้ ก็จะเป็นการวางรากฐานที่มั่นคงให้กับเด็กในระยะยาว พัฒนาการของเด็กวัยนี้มี 4 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านอารมณ์ ด้านสังคม และด้านสติปัญญา

จริยธรรม หมายถึง ความประพฤติอันประเสริฐและบริสุทธิ์ เป็นการมุ่งเน้นที่คุณค่าที่เกิดจากการกระทำที่เป็นไปเพื่อความดีสูงสุด การพัฒนาจริยธรรมเด็กปฐมวัยควรทำควบคู่ไปกับการพัฒนาทั้ง 4 ด้าน โดยการเชื่อมโยงจริยธรรมให้สอดคล้องกับการพัฒนาในด้านต่างๆ ด้วยการวางแผนทางเพื่อพัฒนาจริยธรรมเด็กปฐมวัยโดยพ่อแม่สามารถทำได้ดังนี้

1. เป็นแบบอย่างที่ดีให้กับเด็กในการคิดดี พูดดี และทำดี
2. ให้ความรักความเมตตา โดยแสดงออกด้านสายตา การกระทำ และคำพูด
3. สื่อสารและปฏิบัติต่อเด็กด้วยความเคารพต่อความรู้สึก และให้เกียรติซึ่งกันและกัน
4. สอนให้เด็กเป็นมนุษย์ที่ดี รู้จักหน้าที่ มีระเบียบวินัย และเกรงกลัวการทำบาป

การพัฒนาจริยธรรมเด็กปฐมวัยนั้น พ่อแม่ต้องเริ่มจากการเป็นตัวอย่างของผู้มีจริยธรรมที่ดีให้ลูก ไม่คาดหวังในทางที่ผิดกับลูก ให้ความรัก ใส่ใจ มีเวลาให้กับลูก เป็นกัลยาณมิตรที่ดี คอยแนะนำแนวทาง ช่วยเหลือสนับสนุน มอบความรัก ความห่วงใย และเมตตาต่อลูกอย่างแท้จริง ขณะเดียวกันก็ต้องใช้ปัญญาในการการคิดตัดสินใจ และแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้อง

คำสำคัญ: จริยธรรม, เด็กปฐมวัย, สุขภาพจิต, พัฒนาการ 4 ด้าน

**หัวหน้างานสื่อสารองค์กร โรงเรียนเด่นหล้า พระราม 5 ถนนนครอินทร์ ต.บางขุนกอง อำเภอบางกรวย จังหวัดนนทบุรี.
(Email : au_tangthong@hotmail.com)

The ethics development in young childhood with starting point at home in Thai society context.

U-sa Tangthon*

(Received Date : June 16, 2020, Revised Date : June 22, 2020, Accepted Date : June 28 , 2020)

Abstract

Most of Thai family decreases into the nuclear family which is the elementary family consisting two parents and one children (one or more) combined with the economic and social condition which affects parents for struggle working in pressure situation caused the children face the solitary moments. Furthermore, some parents have the incorrect values and expectation toward their children which can causes them to those psychological problems including with depression.

The young childhood is the kids in the period from 3 to 5 years old. This period of their life is very important which means if any kids can be received well taught and developed, they will have good fundament kids in long run. The development process for this young childhood are composed of 4 aspects which are body, emotion, society, and wisdom.

Ethics means the excellent behavior and pureness which focus on the value that come from the best act. The ethics development shall need to be treated along with the 4 aspects development by linking the ethics to blend with each of those developing aspects. Planning for developing the ethics in young childhood by parents can be guided as follows;

1. Being good example to children in the issue of well think, well speak, and well act.
2. Giving love and compassion through eyes, act, and speak.
3. Communicating and treating towards children by respecting and honoring.
4. Teaching the children to know how to be a good human, duty, discipline and fear of making sin.

The ethics development in young childhood needs to start from parents by being good example for them. Also, the parents should not have the high expectation, and always give love & concern. Moreover, being the true friendship for the kids is very important, in the meantime, parents should focus on the wisdom for making decision and solving the problems.

Keywords: Ethics, young childhood, psychological problems, and the 4 aspects of development

* Head of Corporate Communication, Denla Rama V School Nakhon In Frontage Road, Bang Khun Kong, Bang Kruai District, Nonthaburi. (Email : au_tangthong@hotmail.com)

1. บทนำ

ด้วยสภาพสังคมไทยในปัจจุบันที่เปลี่ยนแปลงไป คู่สามีภรรยาเริ่มสร้างครอบครัวแยกจากครอบครัวเดิมของตน อยู่กันเป็นครอบครัวเดี่ยว มีเพียงพ่อ แม่ และลูกเป็นสมาชิกในครอบครัวเท่านั้น ประกอบกับสภาพเศรษฐกิจที่ทุกครอบครัวต่างต้องดิ้นรนหารายได้ ให้เพียงพอกับรายจ่ายในครัวเรือน ภาวะกดดัน เช่นนี้ สร้างความเครียดให้กับพ่อแม่ผู้เป็นบุคคลสำคัญลำดับแรกที่ต้องทำหน้าที่ในการอบรมสั่งสอนลูก โดยเฉพาะเมื่อลูกอยู่ในช่วงขวบวัยอนุบาล ซึ่งเป็นวัยแห่งการเรียนรู้และจดจำ หากเปรียบเทียบกับสังคมในอดีตที่ครอบครัวมักอยู่กันเป็นครอบครัวใหญ่มีปู่ ย่า ตา ยาย ลุง ป้า น้า อา อาศัยอยู่รวมกัน เต็มไปด้วยความรัก ความอบอุ่น มีความใกล้ชิดสนิทสนมกันเป็นอย่างมาก สมาชิกภายในครอบครัวมีความสมัครสมานสามัคคี ร่วมแรงร่วมใจกันดี พ่อแม่มีเวลาอบรมสั่งสอนเลี้ยงดูลูกๆ มีเวลาอยู่ด้วยกันอย่างพร้อมหน้าพร้อมตากัน เหล่านี้สะท้อนได้ว่า ครอบครัวไทยที่มีความเป็นครอบครัวเดี่ยวเริ่มรู้สึกถึงปัญหาของความเป็นครอบครัวเดี่ยว และการใช้ชีวิตที่ต้องเร่งรีบ แข่งขัน และเวลาที่จำกัด (พิมพ์พรรณ อิศรภักดี, 2560 : 6)

กล่าวได้ว่ารูปแบบครอบครัว สภาพสังคม และเศรษฐกิจในปัจจุบันเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้บทบาทของพ่อแม่ในมิติของการอบรมสั่งสอนจริยธรรมให้กับลูกลดน้อยลง การดิ้นรนทำงานด้วยความเร่งรีบ ภาวะบีบคั้น กดดัน ทำให้พ่อแม่ไม่มีเวลาใกล้ชิด ให้ความอบอุ่น อบรม และสั่งสอน ซึ่งเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้เด็กในวัยนี้ขาดความอบอุ่นและแนวทางในการปฏิบัติที่ถูกต้องนำมาซึ่งปัญหาในสังคม

ข้อมูลจากกรมสุขภาพจิต ปี 2562 พบว่า ทุก 1 ชั่วโมงจะมีคนพยายามฆ่าตัวตาย 6 ราย โดยมีกลุ่มเด็กเยาวชนที่ฆ่าตัวตายสำเร็จถึงปีละ 300 ราย และยังพบแนวโน้มการเข้ารับคำปรึกษาสายด่วนสุขภาพจิตเพิ่มขึ้น สิ่งที่น่าสนใจจากกระแสโลกออนไลน์พบว่า สาเหตุที่ทำวัยรุ่นเครียด อันดับ 1 มาจากปัญหาความสัมพันธ์โดยเฉพาะครอบครัว ตามด้วยเรื่องหน้าที่การงาน การถูกกลั่นแกล้ง และความรุนแรง ซึ่งช่วงเวลาที่วัยรุ่นโพสต์ข้อความอยากฆ่าตัวตายมากที่สุดในสื่อทวิตเตอร์คือ วันอังคาร 4 ทุ่ม และวันศุกร์ 1 ทุ่ม หากข้อความรู้สึกได้ทันจะสามารถลดความเสี่ยงจากการคิดสั้นได้ถึง 50% (เทรนด์สุขภาพคนไทย ปี 2563 ซิมเศร่า ข้าว Fake และ PM 2.5. 2563)

นอกจากนี้ค่านิยมผิดๆ ของพ่อแม่ก็เป็นอีกหนึ่งปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดปัญหาในระยะยาว กล่าวคือ ความคาดหวังของพ่อแม่ที่ต้องการให้ลูกเป็นดังที่ตนต้องการ โดยอยู่บนหลักที่ว่าต้องทำได้เทียบเท่ากับมาตรฐานที่ตนเองตั้งไว้

คนเป็นพ่อแม่เป็นแม่ย่อมอดไม่ได้ที่จะมีความคาดหวังในตัวลูก อาจจะเพราะด้วยความรัก และความห่วงใย กล่าวว่าคุณจะไม่ประสบความสำเร็จ กล่าวว่าคุณจะต้องลำบากเมื่อโตขึ้น แต่ความคาดหวังที่มากเกินไปอาจจะทำร้ายลูกได้โดยไม่รู้ตัวได้ ซึ่งอาจทำให้ลูกรู้สึกมีสุขภาพจิตแย่ และมีพฤติกรรมในด้านลบได้

ความคาดหวังในทางที่ผิดนี้ ส่งผลโดยตรงต่อการพัฒนาการด้านอารมณ์ ซึ่งเป็น 1 ในพัฒนาการของเด็กปฐมวัย และส่งผลต่อการพัฒนาการด้านร่างกาย สังคม และสติปัญญา ของเด็ก ลำบากตามลำดับ ความคาดหวังของพ่อแม่ที่ส่งผลเสียต่ออารมณ์สุขภาพจิต และพฤติกรรมในทางลบของเด็กมีดังนี้ (Happy Mom. Life, 2562)

1. ลูกเกิดความเครียดและกดดัน พ่อแม่ที่คาดหวังในตัวลูกมากๆ อาจทำให้ลูกเกิดความเครียดและกดดันมากจนเกินไป เช่น พ่อแม่ที่คาดหวังให้ลูกเรียนเก่ง จึงส่งลูกเรียนพิเศษสารพัดจนทำให้ลูกไม่มีเวลาได้พักผ่อน หรือเล่นสนุกตามวัย ผลก็คือลูกทำกิจกรรมมากเกินไปจนเหนื่อยและเกิดความเครียดสะสม ทำให้ร่างกายของลูกอ่อนล้า ไม่เจริญเติบโตได้ดีเท่าที่ควร ทำให้ลูกเกิดความกดดันว่าจะต้องเรียนให้เก่งตามความคาดหวังของคุณพ่อคุณแม่ และอาจเกิดอาการเกลียด การเรียน หรือการสอบได้ เป็นต้น จะเห็นว่าความเครียดไม่เพียงส่งผลต่อจิตใจเท่านั้น ยังส่งผลต่อร่างกาย ในมิติของการพัฒนาและเจริญเติบโตอย่างเหมาะสมต่อช่วงวัยในระยะยาวอีกด้วย อีกทั้งยังส่งผลด้านทัศนคติที่มีต่อการเรียน เมื่อการเรียนคือความทุกข์ เด็กก็จะมีภาพความทรงจำที่ไม่ดีต่อการเรียนและต่อพ่อแม่

2. ลูกไม่รู้จักรักตัวเองของตัวเอง หากคุณพ่อคุณแม่ทำตัวเหมือนเป็นเจ้าของชีวิต เป็นผู้เลือกสิ่งที่ดีว่าดี สิ่งที่ดีว่าใช่ให้ลูกเสมอ ไม่เปิดโอกาสให้ลูกได้เลือกในสิ่งที่เขาชอบจริงๆ ลูกอาจกลายเป็นคนที่ไม่รู้จักตัวตนของตัวเอง ไม่รู้ว่าตัวเองต้องการอะไร ไม่รู้

ว่าตัวเองชอบ หรือมีความสุขกับอะไร ทำให้ลูกขาดแรงบันดาลใจในการใช้ชีวิต ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญในการขับเคลื่อนชีวิตให้มีความสุข เมื่อเขาโตขึ้น บางกรณี ลูกอาจกลายเป็นคนคิดเองไม่เป็น ไม่กล้าตัดสินใจ เพราะคุณพ่อคุณแม่คอยคิดและตัดสินใจแทนให้มาเสมอ ซึ่งส่งผลต่ออนาคตของลูกโดยตรง การที่เด็กขาดโอกาสในการทดลอง ค้นหา และเลือกในสิ่งที่ตนเองชอบจริงๆ ทำให้เด็กขาดความสุขในการใช้ชีวิต ไม่กล้าตัดสินใจ ไม่กล้าแสดงออก ขาดความมั่นใจ เพราะไม่รู้ว่สิ่งทีตนทำนั้นถูกต้องหรือไม่

3. ลูกทนทานความผิดพลาดไม่ได้ ไม่มีลูกคนไหนที่อยากทำให้พ่อแม่ผิดหวัง เมื่อรู้ว่พ่อแม่คาดหวังในตัวเขา เขาก็ยอมพยายามทำให้พ่อแม่สมหวังในสิ่งที่ต้องการ กลายเป็นการกดดันตัวเองให้พยายามไม่รู้จบ เพื่อแลกมาซึ่งความรักและการยอมรับจากพ่อแม่ เด็กบางคนกดดันตัวเองมากๆ เข้า ก็กลายเป็นเด็กมีปัญหา ทนทานกับความผิดหวัง หรือผิดพลาดไม่ได้ เพราะคิดเสมอว่ความผิดพลาดของเขานั้นเป็นการทำร้ายพ่อแม่ที่เขารัก เขาจึงเสียใจหนักมากเมื่อเผชิญกับความผิดพลาดนั่นเอง การตั้งความหวังกับลูกและเคียวเชิญให้ลูกทำได้ดังที่หวัง หากพลาดจากเป้าที่คาดหวังไว้ ก็จะถือเป็นสิ่งผิดพลาด เหล่านี้เป็นการยึดเย็ดความรู้สึกทีทำให้เด็กเกลียด กลัว ความผิดพลาด ความพ่ายแพ้ ความผิด หากทำให้พ่อแม่ผิดหวัง ซึ่งนำมาซึ่งความท่างเหินและไม่ไว้วางใจพ่อแม่

4. ลูกรู้สึกไม่ไว้วางใจพ่อแม่ พ่อแม่ที่คาดหวังในตัวลูกมากเกินไป ควบคุมลูกด้วยความกดดัน ใช้ความรักและความหวังดีมาเป็นเครื่องมือในการกดดันลูก อาจทำให้ลูกรู้สึกไม่ไว้วางใจพ่อแม่ ไม่กล้าที่จะพูดคุยเปิดอกถึงความต้องการของตัวเอง ลูกอาจหันไปปรึกษาเพื่อน คนนอกบ้าน หรืออาจถึงขั้นหันไปพึ่งพาสิ่งเสพติดหรืออบายมุขกลายเป็นเด็กมีปัญหาได้ ในเมื่อคนในบ้านไม่ใช่คนที่น่าไว้วางใจ เด็กก็จะไม่รู้สึกรอบอุ่นและปลอดภัยต่อไป จึงมองหาคอนอื่นทีน่าไว้วางใจ ซึ่งหากประสงคร้ายก็จะส่งผลเสียต่อเด็กอย่างยิ่ง

5. สร้างนิสัยชอบเปรียบเทียบให้กับลูก ความคาดหวังทีมากเกินไปอาจทำให้คุณพ่อคุณแม่เผลอเปรียบเทียบลูกรักกับคนอื่น ๆ และสร้างนิสัยชอบแข่งขัน ชอบเปรียบเทียบให้กับลูก ทำให้ลูกมองคนอื่นเป็นคู่แข่งตลอดเวลา กดดันตัวเองว่ต้องเป็นผู้ชนะ หรือเก่งกว่าคนอื่นเสมอ แน่จนว่หากลูกมีภาวะนี้ เขาจะไม่มีความสุขในการใช้ชีวิตอย่างแน่นอน พ่อแม่อาจคิดว่การเปรียบเทียบเป็นวิธีหนึ่งทีก่อให้เกิดการแข่งขัน และเด็กเกิดความตระหนักในการผลักดันตัวเองให้ประสบความสำเร็จ แต่แท้ทีจริงแล้ว การเปรียบเทียบก่อให้เกิดความหวาดระแวง มองคนอื่นเป็นศัตรู ความสุขจะได้มาก็ต่อเมื่อชนะคู่ต่อสู้เท่านั้น

6. มีความเสี่ยงเป็นโรคซึมเศร้า เด็กทีได้รับความกดดันจากความคาดหวังทีมากเกินไป อาจกลายเป็นความเครียดสะสม ส่งผลให้ลูกมีความเสี่ยงทีจะเป็นโรคซึมเศร้าได้ ซึ่งผลของการเป็นโรคซึมเศร้านั้นสามารถส่งผลต่อลูกได้ทั้งทางร่างกาย และจิตใจ รวมไปถึงอยากเป็นชนวนเหตุของการทำร้ายตัวเองหรือฆ่าตัวตายได้ในที่สุด คุณพ่อคุณแม่จึงอาจต้องระวังเรื่องนีให้มากๆ ความเครียดทีทยอยสะสมโดยไม่รูตัวอาจเป็นต้นเหตุของโรคซึมเศร้าทีส่งผลร้ายต่อเด็กในทุกๆ ด้าน พ่อแม่ควรตระหนัก สังเกต และใส่ใจอย่างใกล้ชิด เพื่อไม่ให้ความคาดหวังของตนเป็นสาเหตุทำร้ายลูกได้

การปลูกฝังและพัฒนาจริยธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย โดยพ่อแม่ผู้ปกครองนับเป็นจุดเริ่มต้นก้าวแรกของการปลูกฝังแนวทางการดำเนินชีวิตในวัยผู้ใหญ่ การทำร้ายลูกผ่านอารมณ์ความรู้สึกทีมาจากความคาดหวังและหวังดีในทางทีผิดทำให้พัฒนาการด้านต่างๆ ล่าช้า เด็กขาดความสุข และนำมาซึ่งการตัดสินใจทีผิดพลาดในอนาคต พ่อแม่จึงต้องหันมาให้ความสำคัญกับการพัฒนาจริยธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย เริ่มจากการทำความรู้จักกับเด็กปฐมวัยและคุณธรรมทีสำคัญต่อเด็กวัยนี้

2. การพัฒนาจริยธรรมเด็กปฐมวัย กับจุดเริ่มต้นที่บ้าน ในบริบทสังคมไทย

ช่วงปฐมวัยเป็นช่วงวัยทองของชีวิต เพราะการวางรากฐานทีมั่นคงส่งผลให้เติบโตเป็นผู้ใหญ่ทีมีคุณภาพในวันข้างหน้า สิ่งสำคัญ อันดับแรกทีส่งผลให้มนุษย์ดำรงชีวิต และเจริญเติบโต ในแต่ละช่วงวัยของชีวิตมนุษย์ ล้วนแล้วแต่มีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากัน เพราะแต่ละช่วงวัยต่างก็มีบทบาทต่อการดำเนินชีวิตของบุคคลทีก้าวต่อเพื่องานไปตั้งแต่เกิดจนถึงวัยชรา ซึ่งแต่ละขั้นตอนหรือในแต่ละวัยนั้น จะมีลักษณะเฉพาะของวัย สำหรับในวัยต้น หรือระยะปฐมวัย ในวัยนี้ นักจิตวิทยา และนักการศึกษา ต่างให้ความสนใจทีจะศึกษาหรือหาวิธีการทีจะทำความเข้าใจถึง

ลักษณะเฉพาะของวัยนี้ ด้วยเหตุที่ว่าเป็นวัยเริ่มต้นของชีวิต เป็นวัยที่เริ่มต้นแห่งพัฒนาการด้านต่างๆ ขณะเดียวกันได้มีการศึกษาวิจัยที่มีข้อค้นพบว่า ถ้าเด็กวัยนี้ได้รับการเตรียมตัวหรือวางพื้นฐานด้านพัฒนาการไว้ดีและเหมาะสม หมายถึงว่าเด็กได้รับการวางรากฐานชีวิตที่มั่นคงต่อไป (สุภาภรณ์ บัณฑิตย์, 2556 : 1) ด้วยความเหมาะสมเช่นนี้พ่อแม่ควรให้ความสำคัญและใส่ใจที่จะอบรมสั่งสอน ปลุกฝังจริยธรรม บ่มเพาะแนวคิดเชิงบวกให้ให้กับลูก โดยต้องทำความเข้าใจธรรมชาติของเด็กวัยนี้จากการศึกษาความหมายของเด็กปฐมวัย ดังนี้

เด็กปฐมวัย คือเด็กอายุ 3-5 ปี พัฒนาการเด็กในแต่ละช่วงอายุอาจเร็วหรือช้ากว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ และการพัฒนาจะเป็นไปอย่างต่อเนื่อง ถ้าสังเกตพบว่าเด็กไม่มีความก้าวหน้าอย่างชัดเจนต้องพาเด็กไปปรึกษาผู้เชี่ยวชาญหรือแพทย์เพื่อช่วยเหลือและแก้ไขได้ทันทั่วทั้งที่ เอาว่าผมขอเอาเรื่องพัฒนาการในทุกด้านอันประกอบด้วยด้านร่างกาย, ด้านอารมณ์และจิตใจ, ด้านสังคม, และด้านสติปัญญา เป็นอันว่าครบทุกด้านเด็กปฐมวัยจัดอยู่ในระยะวัยทองของชีวิต โดยเฉพาะ 3 ปีแรก เป็นจังหวะทองของการสร้างเสริมพัฒนาการเด็ก เป็นการวางรากฐานของการพัฒนาความเจริญเติบโตทุกด้านโดยเฉพาะทางด้านสมอง เพราะสมองเติบโตและพัฒนาเร็วที่สุด ดังนั้นการอบรมเลี้ยงดูในช่วงระยะนี้มีผลต่อคุณภาพของคนตลอดชีวิต สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้ศึกษาองค์ความรู้จากต่างประเทศเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กปฐมวัย และการพัฒนาสมอง ที่สนับสนุนให้เห็นความสำคัญของการพัฒนาเด็กในช่วงวัยเริ่มแรกของชีวิต เช่น การพัฒนาสมอง ซึ่งพัฒนาอย่างรวดเร็วในช่วงวัยนี้บทบาทของพ่อแม่ในการส่งเสริมการพัฒนาเด็กปฐมวัย กระบวนการเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย การพัฒนากระบวนการคิด แนวคิดนวัตกรรมในการจัดการศึกษาสำหรับเด็กปฐมวัย (แนวการเรียนรู้ภาษาอย่างธรรมชาติแบบองค์รวม แนวคิดมอนเตสซอรี แนวคิดไฮสโคป แนวคิดวอลดอร์ฟ แนวคิดเรกจิโอ เอมีเลีย) ตลอดจนมาตรฐานการเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย

เด็กปฐมวัย หมายถึง เด็กที่อยู่ในช่วงอายุระหว่าง 2 - 6 ปี เด็กปฐมวัยจัดอยู่ในระยะวัยทองของชีวิต โดยเฉพาะ 3 ปีแรก เป็นจังหวะทองของการสร้างเสริมพัฒนาการเด็ก เป็นการวางรากฐานของการพัฒนาความเจริญเติบโตทุกด้านโดยเฉพาะทางด้านสมอง เพราะสมองเติบโตและพัฒนาเร็วที่สุด ดังนั้นการอบรมเลี้ยงดูในช่วงระยะนี้มีผลต่อคุณภาพของคนตลอดชีวิต (คณาพร ปิ่นภูมิ, 2562)

ส่วนในเอกสารการสอนชุดวิชา การฝึกอบรมครูและผู้เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย ของมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช (2533, หน้า 10) ได้ระบุว่า เด็กปฐมวัย หมายถึง เด็กที่อยู่ในช่วงอายุระหว่าง 3 - 5 ปี ซึ่งเป็นระยะที่เด็กกำลังเจริญเติบโต สามารถพึ่งตนเองได้บ้างแล้ว เด็กในวัยนี้มักจะต้องการเป็นอิสระและต้องการทดลองความสามารถของตนเอง ซึ่งส่วนมากจะผ่านขั้นตอนพัฒนาการมาบ้าง ทั้งด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เด็กปฐมวัยนี้บางครั้งอาจเรียกได้ว่าเป็นเด็กที่อยู่ในวัยก่อนเรียน ซึ่งคำทั้ง 2 คำนี้ สามารถใช้แทนกันได้

เด็กปฐมวัย คือ เด็กที่มีอายุตั้งแต่ปฏิสนธิถึง 6 ปีบริบูรณ์ การอบรมและเลี้ยงดูแก่เด็กปฐมวัยมีความสำคัญอย่างมาก เนื่องจากเด็กวัยนี้ต้องการการเรียนรู้ ในสิ่งแวดล้อมรอบๆตัว ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ด้าน จากบิดา มารดา คนรอบข้าง และสิ่งแวดล้อม ซึ่งจะส่งผลให้เกิดพัฒนาการที่เป็นรากฐานของ บุคลิกภาพอุปนิสัย และการเจริญเติบโตทั้งทางร่างกายและจิตใจ สมอง สติปัญญา ความสามารถ เพราะเด็กในช่วงตั้งแต่ปฏิสนธิในครรภ์แม่จนถึง 4 ปี ระบบประสาทและสมองจะเจริญเติบโตในอัตราสูงสุด (ประมาณ 80% ของผู้ใหญ่) การอบรมปลุกฝังสร้างเสริมพัฒนาการทุกด้านให้แก่เด็กปฐมวัยได้เจริญเติบโตเต็มศักยภาพในช่วงอายุนี้ จะเป็นรากฐานที่ดีจะทำให้เขาเติบโตเป็นเยาวชนและพลเมืองที่ดี เติบโตฉลาด คิดเป็น ทำเป็น และมีความสุข เด็กปฐมวัยจะมีชีวิต รอดและเติบโตได้ก็ด้วยการพึ่งพาพ่อแม่ และผู้ใหญ่ที่ช่วยเลี้ยงดู ปกป้องจากอันตรายหากผู้ใหญ่ให้ความรัก เอาใจใส่ใกล้ชิด อบรมเลี้ยงดูโดยเข้าใจเด็กพร้อมจะ ตอบสนองความต้องการพื้นฐานที่เปลี่ยนไปตามวัยได้อย่างเหมาะสมให้สมดุลกันทั้งด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สติปัญญา และสังคมแล้ว เด็กจะเติบโตแข็งแรง แจ่มใส มีความมั่นคงทางใจ รู้ภาษา ใฝ่รู้ และใฝ่ดี พร้อมทั้งจะพัฒนาตนเองในขั้นต่อไป ให้เป็นคนเก่งและคนดีอยู่ในสังคมได้อย่างเป็นสุขและมีประโยชน์ (นิตยา ประพศิตกิจ, 2536 : 2)

เด็กปฐมวัยมีอัตราการเจริญเติบโตทุกด้านทั้งร่างกาย สังคม จิตใจและปัญญา เป็นช่วงเวลาโอกาสทองของการเรียนรู้ เปิดกว้างเต็มที่ ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่สำคัญที่ต้องปลุกฝังคุณธรรมจริยธรรม ซึ่งถ้าเด็กไม่ได้เรียนรู้สิ่งต่างๆ เหล่านี้ในช่วงวัยที่เหมาะสม

ผ่านช่วงเวลาที่ดีที่สุดของการเรียนรู้เรื่องนั้นๆ ไปแล้ว การพัฒนาในภายหลังจะทำได้ค่อนข้างยาก ซึ่งพัฒนาการทางจริยธรรมของบุคคลขึ้นอยู่กับพัฒนาการทางสติปัญญาของบุคคลนั้น เด็กที่อายุต่ำกว่า 8 ปี เป็นวัยที่จะรับรู้กฎเกณฑ์และมาตรฐานทางจริยธรรมจากบิดามารดาและครูในช่วงปฐมวัยนี้จึงถือได้ว่าเป็นระยะเวลาที่สำคัญที่สุดในการอบรมกล่อมเกล่าและปลูกฝังให้เด็กเป็นคนดี

2.1 ชีวิตและพัฒนาการของเด็กในช่วงปฐมวัย

พัฒนาการเด็ก คือ กระบวนการเปลี่ยนแปลงลักษณะและพฤติกรรมที่มีทิศทางและรูปแบบที่แน่นอน จากช่วงระยะเวลาหนึ่งไปสู่อีกระยะหนึ่ง ผ่านกระบวนการเรียนรู้ จนสู่สภาวะ ซึ่งก็คือ การบรรลุถึงขั้นการเจริญเติบโตอย่างเต็มที่ของบุคคลในระยะใดระยะหนึ่ง และพร้อมที่จะทำกิจกรรมอย่างนั้น ทำให้เพิ่มความสามารถของบุคคล ให้ทำหน้าที่ต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถทำหน้าที่ที่สลับซับซ้อนยุ่งยากได้ ตลอดจนเพิ่มทักษะใหม่และความสามารถในการปรับตัวต่อภาวะใหม่ของบุคคลผู้นั้น (ทวีศักดิ์ สิริรัตนเรขา, 2560) พัฒนาการของเด็กจะเป็นกระบวนการที่ทำให้เด็กเจริญเติบโตสู่ช่วงวัยที่สูงขึ้น แบ่งออกเป็น 4 ด้าน ดังนี้

1. พัฒนาการด้านร่างกาย (Physical Development) เป็นความสามารถของร่างกายในการทรงตัวและการเคลื่อนไหว โดยการใช้กล้ามเนื้อขนาดใหญ่ (Gross Motor Development) เช่น วิ่ง, กระโดด, ปีนป่าย และการใช้กล้ามเนื้อเล็ก มือและตา ประสานกันในการทำกิจกรรมต่างๆ (Fine Motor - Adaptive Development) เช่น ระบายสี, ใช้ช้อน, ตัดกระดาษ

2. พัฒนาการด้านสติปัญญา (Cognitive Development) เป็นความสามารถในการเรียนรู้ความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งต่างๆ กับตนเอง เป็นกระบวนการทาง จิตใจ (mental processes) ที่เราใช้คิด เรียนรู้ หาเหตุผล แก้ไขปัญหา และสื่อสาร ซึ่งประกอบด้วย พัฒนาการด้านภาษา (Language Development) และพัฒนาการด้านกล้ามเนื้อเล็ก (Fine Motor Development)

3. พัฒนาการด้านอารมณ์ (Emotional Development) เป็นความสามารถในการแสดงความรู้สึก และควบคุมการแสดงออกของอารมณ์อย่างเหมาะสม ในอารมณ์ต่างๆ เช่น ยิ้ม, ร้องไห้, หัวเราะ, กลัว, เศร้า, เสียใจ, โกรธ รวมถึงการสร้างความรู้สึกที่ดี การนับถือตนเอง (self-esteem)

4. พัฒนาการด้านสังคม (Social Development) เป็นความสามารถในการสร้างสัมพันธภาพกับผู้อื่น เข้าใจผู้อื่น (personal-social) สามารถ ช่วยเหลือตนเองในชีวิตประจำวัน (self-help, self-care) และรู้จักผิดชอบชั่วดี ประกอบด้วย พัฒนาการด้านสังคม (Social Development) และพัฒนาการด้านคุณธรรม (Moral Development) (ทวีศักดิ์ สิริรัตนเรขา, 2560)

การศึกษาช่วงวัยของเด็กปฐมวัยนี้ ทำให้ให้พ่อแม่ได้เกิดความเข้าใจธรรมชาติของเด็ก และเห็นความสำคัญในการวางแผนทางที่เหมาะสมกับการปลูกฝังจริยธรรมที่ดีให้กับเด็ก ซึ่งคำว่าจริยธรรมนี้มีนักวิชาการทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติได้ให้ความหมายไว้ดังนี้

จริยธรรมตรงกับภาษาอังกฤษว่า ethics ในพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ได้ให้ความหมายไว้ว่า หมายถึง ธรรมที่เป็นข้อประพฤติปฏิบัติ ศีลธรรม, กฎศีลธรรม (วิชา มหาคุณ, 2558 : 15)

พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตโต) ได้อธิบายความหมายของคำว่า “จริยธรรม” ไว้ว่า มาจากคำว่า “พรหมจรรย์” หมายถึงความประพฤติอันประเสริฐ หรือพฤติกรรมบริสุทธิ์อย่างพรหม การดำเนินชีวิตอันประเสริฐ การครองชีพอันประเสริฐ หรือความเป็นอยู่อย่างประเสริฐ ซึ่งในพุทธศาสนา หมายถึง มรรค คือ วิธีการปฏิบัติสายกลาง ประกอบด้วยองค์ประกอบ 8 ประการ บางครั้งเรียกว่า “ไตรสิกขา” คือ การศึกษา 3 ประการ อันได้แก่ ศีล สมาธิ ปัญญา ดังนั้น จริยธรรม หรือพรหมจรรย์ มรรค และไตรสิกขา ทั้งหมดนี้ เป็นทางปฏิบัติเพื่อนำมนุษย์ไปสู่จุดหมายในชีวิต (วริยา ชินวรรโณ, 2558 : บทนำ)

พระราชัยกวี (พุทธทาส ภิกขุ) กล่าวว่า “จริยธรรม” แปลว่า เป็นสิ่งที่พึงปฏิบัติ จะต้องประพฤติ ส่วนศีลธรรมนั้นหมายถึง สิ่งที่กำลังประพฤติอยู่ หรือประพฤติแล้ว จริยธรรม หรือ ethics อยู่ในรูปของปรัชญา คือ เป็นสิ่งที่ต้องคิด ต้องนึก ส่วนเรื่องศีลธรรม หรือ Morality นี้ ต้องทำอยู่จริงๆ เพราะเป็นปัญหาเฉพาะหน้า (วินัยกานต์ รุจิภักดิ์, 2558 : บทนำ)

สำหรับในตะวันตกนั้น โซเครตีส (Socrates, 470-399 ก่อน ค.ศ.) นักปรัชญากรีกโรมันผู้มีชื่อเสียง เป็นคนแรกที่เริ่มวิเคราะห์ความหมายของคุณค่าทางจริยธรรม โดยสนทนา (dialogue) กับบรรดาลูกศิษย์ของเขาเกี่ยวกับปัญหาทางเรื่องความดี ความยุติธรรม ความกล้าหาญ อย่างไรก็ตาม โซเครตีสไม่ได้ให้คำตอบที่แน่นอนเกี่ยวกับความหมายของคุณค่าทางจริยธรรมเหล่านั้น แต่ก็ได้ให้ข้อเสนอแนะไว้ว่า ถ้ามนุษย์ปราศจากค่าทางจริยธรรม การกระทำและความประพฤติของมนุษย์ก็จะเป็นสิ่งที่ไม่ชอบ และในเรื่องของจริยธรรมนี้สิ่งที่ขาดเสียมิได้ก็คือ การรู้จักไตร่ตรองทางปัญญา (ศรีสมบัติ โชคประจักษ์ชัด, 2558 : บทนำ) ทั้งนี้เพราะมนุษย์มีปัญญาจึงควรจะรู้จักไตร่ตรองด้วยปัญญา จึงจะทำให้มนุษย์สามารถเข้าถึงหลักหลักการทางจริยธรรมที่เป็นหลักสากลสำหรับมนุษย์ได้

เพลโต (Plato, 427-347 ก่อน ค.ศ.) ซึ่งเป็นศิษย์ของโซเครตีส กล่าวถึงเรื่องคุณธรรมไว้ว่า บุคคลที่เป็นผู้มีความดีมีคุณธรรมย่อมกระทำกิจกรรมต่างๆ ด้วยเหตุผลเสมอ ปัญญาจึงเป็นคุณธรรมที่เป็นรากฐานของคุณธรรมทั้งหมด ฉะนั้นมนุษย์ผู้มีความดีมีปัญญาก็เป็นมนุษย์ผู้มีความดีมีคุณธรรม เพลโตมีความเห็นสอดคล้องกับโซเครตีสในเรื่องจริยธรรมว่า ปัญญา คือ คุณลักษณะพิเศษของมนุษย์ และปัญญานี้เองที่สามารถพามนุษย์ไปสู่ความเป็นจริงที่แท้ได้ (จินตนา บุญบงการ, 2558 : บทนำ)

มงเตสกีเยอ (Montesquieu, 1689-1755 ก่อน ค.ศ.) นักปรัชญาการเมืองอิตาลีผู้มีชื่อเสียงได้กล่าวว่า จริยธรรมเป็นอุดมการณ์หรือมาตรฐานความประพฤติของมนุษย์ที่เป็นจุดมุ่งหมายเพื่อความดีสูงสุด เพื่อต่อสู้หรือขัดแย้งกับสิ่งที่เรียกว่าเป็นความผิดความเลว ความชั่วร้าย หรือความโง่เขลา (วิภาวรรณ ตวยานนท์, 2428: 7)

Cambridge Advance Lerner's Dictionary ให้ความหมายของคำว่าจริยธรรมไว้ว่า จริยธรรมคือระบบความเชื่อ ซึ่งเป็นที่ยอมรับกันในกลุ่มชน ซึ่งความประพฤติกรรมของมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบซึ่งมีศีลธรรมเป็นพื้นฐาน (Cambridge Advanced Lerner's Dictionary, 2008 : 478)

Dagobert D. Runes (Runes, 1972) ได้อธิบายความหมายไว้ว่า จริยธรรมเป็นอุดมการณ์หรือมาตรฐานความประพฤติของมนุษย์ที่เป็นจุดมุ่งหมายเพื่อความดีสูงสุด เพื่อต่อสู้หรือขัดแย้งกับสิ่งที่เรียกว่าเป็นความผิด ความเลว ความชั่วร้าย หรือความโง่เขลา ซึ่งแยกออกเป็น 2 แนวทางคือ

1. จริยธรรมมีส่วนช่วยอธิบายการตัดสินใจของมนุษย์ว่ามนุษย์ยอมรับหรือไม่ยอมรับในสิ่งหนึ่งสิ่งใด และเหตุใดมนุษย์จึงยอมรับหรือไม่ยอมรับในการตัดสินใจนั้น

2. จริยธรรมมีส่วนช่วยก่อตั้งหรือส่งเสริมการกระทำ หรือจุดมุ่งหมายหรือวิถีชีวิตมนุษย์ ให้เป็นไปตามแนวทางที่ถูกต้องดีงามมีคุณธรรม มีความเฉลียวฉลาดเพื่อต่อสู้กับความผิด ความเลว ความชั่วร้ายและความโง่เขลา

นอกจากนี้ ลอเรนส์ โคลเบิร์ก (Lawrence Kohlberg) ได้ศึกษาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของเยาวชนอเมริกัน อายุ 10 -16 ปี และได้แบ่งพัฒนาการทางจริยธรรมออกเป็น 3 ระดับ (Levels) แต่ละระดับแบ่งออกเป็น 2 ขั้น (Stages) ดังนั้นพัฒนาการทางจริยธรรมของโคลเบิร์กมีทั้งหมด 6 ขั้น ดังนี้

ระดับที่ 1 ระดับก่อนกฎเกณฑ์สังคม จะพบในเด็ก 2-10 ปี โคลเบิร์ก แบ่งขั้นพัฒนาการ ระดับนี้เป็น 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 1 ระดับจริยธรรมของผู้อื่น ในขั้นนี้เด็กจะใช้ผลตามของพฤติกรรมเป็นเครื่องชี้ว่า พฤติกรรมของตน “ถูก” หรือ “ผิด” เป็นต้นว่า ถ้าเด็กถูกทำโทษก็จะคิดว่าสิ่งที่ตนทำ “ผิด” และจะพยายามหลีกเลี่ยงไม่ทำสิ่งนั้นอีก พฤติกรรมใดที่มีผลตามด้วยรางวัลหรือคำชม เด็กก็จะคิดว่าสิ่งที่ตนทำ “ถูก” และจะทำซ้ำอีกเพื่อหวังรางวัล

ขั้นที่ 2 ระดับจริยธรรมของผู้อื่น ในขั้นนี้เด็กจะสนใจทำตามกฎข้อบังคับ เพื่อประโยชน์หรือความพอใจของตนเอง หรือทำดีเพราอยากได้ของตอบแทน หรือรางวัล พฤติกรรมของเด็กในขั้นนี้ทำเพื่อสนองความต้องการของตนเอง แต่มักจะเป็นการแลกเปลี่ยนกับคนอื่น เช่น ประโยค “ถ้าเธอทำให้ฉัน ฉันจะให้.....”

ระดับที่ 2 ระดับจริยธรรมตามกฎเกณฑ์สังคม จะพบในวัยรุ่นอายุ 10 -16 ปี โคลเบิร์กแบ่งพัฒนาการ ระดับนี้เป็น 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 3 การยอมรับของกลุ่มหรือสังคม ใช้เหตุผลเลือกทำในสิ่งที่กลุ่มยอมรับโดยเฉพาะเพื่อน เพื่อเป็นที่ชื่นชอบและยอมรับของเพื่อน ไม่เป็นตัวของตัวเอง คล้อยตามการชักจูงของผู้อื่น เพื่อต้องการรักษาสัมพันธภาพที่ดี พบในวัยรุ่นอายุ 10-15 ปี ขั้นนี้แสดงพฤติกรรมเพื่อต้องการเป็นที่ยอมรับของหมู่คณะ การช่วยเหลือผู้อื่นเพื่อให้เขาพอใจ

ขั้นที่ 4 กฎและระเบียบของสังคม จะใช้หลักทำตามหน้าที่ของสังคม โดยปฏิบัติตามระเบียบของสังคมอย่างเคร่งครัด เรียนรู้การเป็นหน่วยหนึ่งของสังคม ปฏิบัติตามหน้าที่ของสังคมเพื่อดำรงไว้ซึ่งกฎเกณฑ์ในสังคม พบในอายุ 13-16 ปี ขั้นนี้แสดงพฤติกรรมเพื่อทำตามหน้าที่ของสังคม โดยบุคคลรู้ถึงบทบาทและหน้าที่ของเขาในฐานะเป็นหน่วยหนึ่งของสังคมนั้น จึงมีหน้าที่ทำตามกฎเกณฑ์ต่างๆ ที่สังคมกำหนดให้ หรือคาดหวังไว้

ระดับที่ 3 ระดับจริยธรรมอย่างมีวิจารณญาณ เป็นหลักจริยธรรมของผู้มีอายุ 20 ปี ขึ้นไป ผู้ทำหรือผู้แสดงพฤติกรรมได้พยายามที่จะตีความหมายของหลักการและมาตรฐานทางจริยธรรมด้วยวิจารณญาณ ก่อนที่จะยึดถือเป็นหลักของความประพฤติที่จะปฏิบัติตาม การตัดสินใจ “ถูก” “ผิด” “ไม่ควร” มาจากวิจารณญาณของตนเอง โคลเบอร์กแบ่งพัฒนาการระดับนี้เป็น 2 ขั้น คือ

ขั้นที่ 5 สัญญาสังคมหรือหลักการทำตามคำมั่นสัญญา ขั้นนี้เน้นถึงความสำคัญของมาตรฐานทางจริยธรรมที่ทุกคนหรือคนส่วนใหญ่ในสังคมยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ถูกสมควรที่จะปฏิบัติตาม โดยพิจารณาถึงประโยชน์และสิทธิของบุคคลก่อนที่จะใช้เป็นมาตรฐานทางจริยธรรม ได้ใช้ความคิดและเหตุผลเปรียบเทียบว่าสิ่งไหนผิดและสิ่งไหนถูก ในขั้นนี้การ “ถูก” และ “ผิด” ขึ้นอยู่กับค่านิยมและความคิดเห็นของบุคคลแต่ละบุคคล

ขั้นที่ 6 หลักการคุณธรรมสากล ขั้นนี้เป็นหลักการมาตรฐานจริยธรรมสากล เป็นหลักการเพื่อบุคคลเพื่อความเสมอภาคในสิทธิมนุษยชนและเพื่อความยุติธรรมของมนุษย์ทุกคน ในขั้นนี้สิ่งที่ “ถูก” และ “ผิด” เป็นสิ่งที่ขึ้นมโนธรรมของแต่ละบุคคลที่เลือกยึดถือ (มัทธรา ธรรมบุศย์. 2563)

ในทางพุทธศาสนา จริยธรรม หมายถึง หลักการของความประพฤติอันประเสริฐ หรือพฤติกรรม บริสุทธอย่างพรหม การดำเนินชีวิตอันประเสริฐ การครองชีพอันประเสริฐ หรือความเป็นอยู่อย่างประเสริฐ ส่วนนักปรัชญาตะวันตกนั้นมองว่าจริยธรรมเป็นเรื่องของคุณค่าที่เกิดจากการกระทำ ที่ก่อให้เกิดความดีสูงสุด

2.2 บ้านจุดเริ่มต้นสำคัญในการพัฒนาจริยธรรมสำหรับเด็กปฐมวัย

สิ่งสำคัญในการพัฒนาในเด็กปฐมวัย ต้องเริ่มต้นปลูกฝังตั้งแต่ที่บ้าน บุคคลสำคัญที่ผลักดันให้เกิดการพัฒนานี้คือพ่อแม่ที่จะต้องนำจริยธรรมที่เป็นมาตรฐานด้านความประพฤติที่มุ่งหวังความดีสูงสุด และต่อสู้กับความผิด ความชั่ว ความเลว เป็นระบบที่ควบคุมความประพฤติ ให้เป็นไปในแนวทางที่ถูกต้อง ดังมา นาม่าเชื่อมโยงให้สอดคล้องกับพัฒนาการทั้ง 4 ด้านของเด็ก โดยมีแนวทางดังนี้

1.ด้านร่างกาย คือ การดูแลตนเอง และการมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางวัตถุโดยไม่เบียดเบียนตนและสิ่งรอบตัว ได้แก่ ดูแลตนเองในชีวิตประจำวัน และบริโภคใช้สอยสิ่งต่างๆ ในปริมาณและคุณภาพที่เหมาะสมได้ โดยต้องรู้จักคุณค่าแท้

- 1.1 ดูแลรักษาความสะอาดของร่างกาย
- 1.2 แต่งกายสะอาดเรียบร้อย
- 1.3 ดูแลรักษาและจัดเก็บของใช้ส่วนตัว
- 1.4 รับประทานอาหารที่ถูกหลักโภชนาการโดยรับประทานได้ทั้งที่ชอบและไม่ชอบ
- 1.5 รับประทานอาหารหมดจานไม่เหลือทิ้ง
- 1.6 เก็บของเล่นหรือของใช้เข้าที่
- 1.7 ดูแลรักษาความสะอาดของห้องเรียนหรือโรงเรียน
- 1.8 ไม่ทิ้งขว้างและทำลายสิ่งของ
- 1.9 ปิดก๊อกน้ำหลังการใช้ทุกครั้ง (ขวัญฟ้า รังสิยานนท์, 2552 : 2)

การปลูกฝังจริยธรรมด้านร่างกายเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาขั้นพื้นฐาน ที่ทำให้เด็กได้เห็นถึงคุณค่าของสิ่งรอบตัว รู้จักใช้และดูแลรักษาสิ่งของใช้ และอำนวยความสะดวกต่างๆ

2. ด้านสังคม คือ การมีความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางสังคมโดยไม่เบียดเบียนผู้อื่น ได้แก่ มีวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนแก่ผู้อื่น และมีความสัมพันธ์ทางสังคมที่ดีกับผู้อื่น เช่น

- 2.1 เข้าแถวอย่างมีระเบียบ
- 2.2 ปฏิบัติตามข้อตกลงของกลุ่มและห้องเรียน
- 2.3 ไม่ฉีกผลงานหรือทำลายสิ่งของของเพื่อน
- 2.4 ไม่ส่งเสียงดังรบกวนเพื่อน
- 2.5 ไม่พูดปดเพื่อให้ตนหรือเพื่อนพ้นผิด
- 2.6 เคารพสิทธิและหน้าที่ของตนเองและผู้อื่น
- 2.7 พุดจาสุภาพไพเราะมีคำลงท้าย
- 2.8 กล่าวคำขอบคุณ หรือขอโทษ ตามโอกาส
- 2.9 รับฟังข้อโต้แย้งของเพื่อนได้
- 2.10 แสดงความเคารพต่อผู้ใหญ่ด้วยความอ่อนน้อมงดงามตามมารยาทไทย (ขวัญฟ้า รังสิยานนท์, 2552 : 2)

มนุษย์เป็นสัตว์สังคมการปลูกฝังให้เด็กรู้ถึงระเบียบของการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ให้เกิดความสงบสุข เกิดการเห็นอกเห็นใจ เอาใจเขามาใส่ใจเราเป็นการเสริมสร้างคุณค่าให้เห็นถึงการเคารพซึ่งกันและกัน นำมาซึ่งความสงบสุขในสังคม

3. ด้านจิตใจ คือ การมีสมรรถภาพทางจิตดี ได้แก่ มีสติ สมาธิ และ ความเพียร การมีสุขภาพจิตดี ได้แก่ ร่าเริงเบิกบาน มีความสุขในการเรียนรู้และการพัฒนาตน และการมีคุณภาพจิตดี คือมีความเมตตากรุณาและมีความกตัญญู เช่น

- 3.1 มีความตั้งใจ รู้ตัวอยู่เสมอ ไม่เลื่อนลอย
- 3.2 มีความระมัดระวังในคำพูดและการกระทำ
- 3.3 มุ่งมั่นในการทำงานอย่างต่อเนื่องจนสำเร็จ
- 3.4 อดทน อดกลั้นไม่แสดงอารมณ์โกรธหรือหงุดหงิด
- 3.5 ภูมิใจในผลงานและความสำเร็จของตน
- 3.6 สดชื่นเบิกบานมีความสุขกับการทำงานเดี่ยวและกลุ่ม
- 3.7 ช่วยเหลือเพื่อนในเรื่องต่างๆ อย่างเต็มใจ
- 3.8 มีพฤติกรรมทางกายและวาจาที่ดีต่อพ่อแม่ ครู
- 3.9 เต็มใจที่จะทำงานบำเพ็ญประโยชน์ (ขวัญฟ้า รังสิยานนท์, 2552 : 2)

การพัฒนาด้านจิตใจ เป็นรากฐานการพัฒนาที่สำคัญ ที่ต่อยอดให้เด็กได้เรียนรู้ถึงจริยธรรมเป็นหัวใจหลักในการวางแผนทางให้เด็กในระยะยาว

4. ด้านปัญญา คือ การมีความรู้ความเข้าใจในเหตุผล เห็นคุณค่าและประโยชน์ของการทำสิ่งดี และคิดแก้ปัญหาได้ ได้แก่ มีความรู้ความเข้าใจแยกแยะสิ่งดีและไม่ดี ใฝ่รู้ แสวงหาความจริงและใฝ่สร้างสรรค์อยู่เสมอและรู้เท่าทันและแก้ปัญหาได้ เช่น

- 4.1 บอกได้ว่าอะไรดีไม่ดี มีคุณมีโทษ ควรทำไม่ควรทำ
- 4.2 สรุปวิเคราะห์การกระทำของตนเองได้
- 4.3 บอกเหตุและผลของการกระทำได้
- 4.4 สนใจใฝ่รู้ และสร้างสรรค์
- 4.5 แก้ปัญหาในชีวิตประจำวันได้อย่างมีเหตุผล (ขวัญฟ้า รังสิยานนท์, 2552 : 3)

จะเห็นว่าการพัฒนาจริยธรรมของเด็กปฐมวัยสามารถทำได้โดยการนำหลักจริยธรรมมาเชื่อมโยงให้เกิดการสอดผสมผสานไปกับการพัฒนาทั้ง 4 ด้าน ซึ่งทั้งหลักจริยธรรม และการพัฒนาทั้ง 4 ด้าน จำเป็นจะต้องพัฒนาไปพร้อมๆ กัน เพื่อให้เด็กได้เกิดความร่วมมือ และมีแนวทางในการต่อยอดการพัฒนาในระยะยาว พ่อแม่สามารถวางหลักเกณฑ์ และแนวทางการพัฒนาให้ชัดเจน โดยมีหลักการ พื้นฐานในการวางแนวทางเพื่อพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของเด็กปฐมวัยดังนี้

1. การเป็นแบบอย่างที่ดี เด็กจะเรียนรู้การเป็นคนดีหรือเป็นคนไม่ดี ผ่านทางการประพฤติปฏิบัติของพ่อแม่ เด็กมักเอาอย่างการกระทำของผู้ใหญ่มากกว่าการสั่งสอนด้วยคำพูด ดังนั้นพ่อแม่และบุคคลใกล้ชิดควรเป็นแบบอย่างในการประพฤติดี หากอยากให้เด็กดีอย่างไร ผู้ใหญ่ก็ต้องดีให้ได้อย่างนั้น การเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่เด็กต้องดีให้ได้ทั้งความคิดและการกระทำ และสอนให้เด็กรู้ว่าหากเราอยากให้คนอื่นทำดีกับเราเราก็ต้องทำดีกับเขาก่อนด้วยความจริงใจ เช่นนี้เด็กก็จะถูกหล่อหลอมให้คิดดีทำดีตามผู้ใหญ่ได้

2. ให้ความรักและความเมตตา การแสดงความรักทำได้หลายวิธี ได้แก่ 1) ใช้การแสดงออกทางสายตา เช่น สบตาเด็กมองด้วยสายตาที่อ่อนโยน ถ่ายทอดพลังความรักและความรู้สึกชื่นชมในตัวเด็ก 2) ใช้การแสดงออกทางคำพูด เช่น พูดให้กำลังใจ พูดด้วยถ้อยคำอ่อนหวานไพเราะ ซึ่งพ่อแม่หลายคนพยายามจับผิดเด็กแทนที่จะจับถูกด้วยคิดว่าจะเอาความผิดนั้นมาสอน จริง ๆ แล้วยิ่งพ่อแม่พูดคำว่า “ไม่” “อย่า” “ห้าม” บ่อยเท่าไร จะยิ่งทำให้เด็กรู้สึกว่าการทำอะไรก็ผิดไปหมด หรืออาจเกิดการต่อต้านได้ 3) ใช้การสัมผัสทางกาย เช่น การกอด คือสัมผัสรักที่ปฏิเสธไม่ได้เลยว่า เด็กทุกคนต่างก็ฉิวฉิว รู้สึกอบอุ่นและมั่นคงทุกครั้งเมื่อผู้ใหญ่กอดเขา บางครั้งอ้อมกอดก็รักษาอาการป่วยไข้ให้กับเด็กได้ดีกว่ายา มีค่ามากกว่าของเล่นราคาแพง "การกอดไม่มีต้นทุน ไม่ต้องลงทุน" ความรัก คือการกอด คนเราต้องการการกอดวันละ 4 ครั้ง เพื่อการรอดชีวิต ต้องการการกอดวันละ 8 ครั้ง เพื่อการดำเนินชีวิต และต้องการการกอดวันละ 12 ครั้ง เพื่อการเจริญเติบโต การกอดไม่ใช่เรื่องยากเพียงแต่ผู้ใหญ่เริ่มต้นยังเริ่มต้นเร็วเท่าไรก็จะเป็นการเพิ่มต้นทุนให้กับคนที่เรารัก ทั้งนี้การกอดที่ดีควรเป็นการกอดที่มีความจริงใจเป็นความปลอดโปร่งของอารมณ์ที่บริสุทธิ์ให้ผู้ถูกกอดสัมผัสได้ด้วย การกอดจึงเป็นภาษากายที่จำเป็น เพราะเพียงแค่คำพูดอาจไม่สามารถสื่อภาษาใจได้ชัดเจนเท่ากับการกระทำ

3. ใช้การสื่อสารและปฏิบัติต่อกันระหว่างครูกับเด็กด้วยความเคารพต่อความรู้สึกและให้เกียรติซึ่งกันและกัน อันเป็นหลักสำคัญที่จะช่วยให้เด็กได้รู้จักตนเอง รู้จักปัญหาของตนเองและแก้ปัญหาได้ด้วยตนเอง ซึ่งวิธีในการดำเนินการกับปัญหาจะขึ้นอยู่กับ การเป็นเจ้าของปัญหา ดังนี้

3.1 กรณีที่เด็กเป็นเจ้าของปัญหา ใช้เทคนิค การรับฟังปัญหาและสะท้อนความรู้สึกของเด็ก(Active listening) ได้แก่ รับฟังปัญหาเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับเด็ก สบสายตา ฟังและจำแนกความรู้สึก ใช้คำพูดทบทวนความรู้สึกจากถ้อยคำเด็ก นำปัญหาของเด็กมาถกกัน ถามเด็กถึงวิธีแก้ เป็นต้น (ขวัญฟ้า รังสิยานนท์, 2552)

3.2 กรณีที่ผู้ใหญ่เป็นเจ้าของปัญหา ใช้เทคนิค การสะท้อนความรู้สึกและปัญหาของตนเอง (I message) การสื่อสารวิธีนี้ ผู้ฟังจะรับฟังด้วยความเต็มใจมากกว่าที่จะโต้แย้งหรือปกป้องตนเอง การใช้เทคนิคนี้มี 3 องค์ประกอบ คือ

พฤติกรรม : เป็นการกล่าวถึงพฤติกรรมที่เป็นปัญหา

ความรู้สึก : เป็นการกล่าวถึงความรู้สึกของตนเอง

สาเหตุของความรู้สึก : เป็นการอธิบายสาเหตุที่ทำให้ตนเองเกิดความรู้สึกเช่นนั้น

3.3 กรณีที่เด็กและผู้ใหญ่เป็นเจ้าของปัญหาร่วมกัน ใช้เทคนิค การสะท้อนความรู้สึกและแก้ปัญหาร่วมกัน (Win Win) ดังนี้ อภิปรายปัญหา เสนอความคิดเห็นและเจรจาต่อรอง ระดมพลังสมอง เรียงลำดับวิธีการต่างๆ ข้อเสนอที่สมาชิกคัดค้านเพียงหนึ่งเดียวก็ตัดทิ้ง จากข้อเสนอที่เหลือนำมาเลือกแล้วกำหนดแผน กำหนดระยะเวลาในการทดสอบและระยะเวลาที่ตรวจสอบผลสัมฤทธิ์ เป็นต้น (ขวัญฟ้า รังสิยานนท์, 2552 : 4)

4. พยายามหาโอกาสในการสอนเด็กให้เป็นมนุษย์ที่ดี ได้แก่ 1) สอนให้รู้จักหน้าที่ของตน คือให้เด็กมี ความรับผิดชอบ ในหน้าที่ เช่น หน้าที่ของการเป็นลูกที่ดีเชื่อฟังผู้ใหญ่ มีระเบียบวินัย เก็บของเล่นเข้าที่หลังเลิกเล่นกินนอนเป็นเวลา ฯลฯ 2) สอนให้ รู้กฎรู้ผิด มีความละเอียดและเกรงกลัวต่อบาป คือทำสิ่งที่ดีงาม ไม่ทำ สิ่งที่ไม่ดีทั้งต่อหน้าและลับหลังผู้ใหญ่และสอนให้มีความ กตัญญูทวนเวียนคือให้เด็กมีความสำนึกขอบคุณต่อผู้มีพระคุณทั้งหลายทั้งพ่อแม่ ปู่ย่าตายาย ครูอาจารย์ ชาติ ศาสนาและ พระมหากษัตริย์ ฯลฯ พร้อมทั้งหาทางตอบแทนบุญคุณให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้โดยให้เด็กเรียนรู้ผ่านการมีปฏิสัมพันธ์กับ กิจกรรม 2 ประเภท คือ

4.1 กิจกรรมในชีวิตประจำวัน เป็นการฝึกทักษะของเด็กในแต่ละช่วงของวันได้แก่ การเล่น/การทำงาน(งานชีวิต) การ กิน การนอน อย่างรู้คุณค่าที่แท้จริง เน้นการสำรวจกาย วาจา ใจ ด้วยการเจริญสติมีจิตจดจ่ออยู่กับสิ่งที่ตนกระทำอยู่ มีจิตตามรู้ สิ่งปรากฏขึ้น และมีการประเมินผลตนเองอย่างต่อเนื่อง กิจกรรมประกอบด้วยกิจกรรมรับอรุณยามเช้า กิจกรรมกินดีมีสติ กิจกรรมพักผ่อนนอนหลับ และการสรุปบทวนตนเองในช่วงกิจกรรมอำลาอันอันแสนสุข

4.2 การเรียนรู้จากการได้ยิน การมองเห็น การสูดดม การชิมการสัมผัส และรับรู้ด้วยใจ ผ่านการลงมือกระทำซึ่งการ ทำงานของเด็ก พิจารณาตามวัตถุประสงค์ 5 ขั้น ดังนี้

ขั้นที่ 1 การจัดปัจจัยสนับสนุนการเรียนรู้เป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างพ่อแม่กับเด็กและระหว่างเด็กกับผู้อื่น กิจกรรมประกอบด้วย การทักทายเด็กด้วยใบหน้ายิ้มแย้มแจ่มใส ใช้สื่อหรือกิจกรรมสร้างสัมพันธ์ภาพระหว่างกัน

ขั้นที่ 2 การฝึกการรับรู้เป็นการสร้างบรรยากาศให้จิตสงบพร้อมที่จะรับรู้ และกระตุ้นให้เกิดการรับรู้ตามความจริง กิจกรรมประกอบด้วย การจัดกิจกรรมที่เน้นการสำรวจกาย วาจา ใจ ด้วยการฝึกเจริญสติและแผ่เมตตา และกิจกรรมที่พ่อแม่เสนอ ข้อมูล/ความรู้ที่สอดคล้องกับความจริงของธรรมชาติ ด้วยกิจกรรมหรือสื่อ

ขั้นที่ 3 การพัฒนาการคิด เป็นกระบวนการนำสิ่งที่รับรู้ขึ้นมาจัดระเบียบเพื่อให้เกิดปัญญาตามความเป็นจริงว่า สิ่งทั้งหลายเป็นไปตามเหตุปัจจัย กิจกรรมประกอบด้วย การกระตุ้นให้สืบค้นความจริง โดยใช้คำถามกระตุ้นให้เด็กคิดพิจารณาสืบ ค้นหาเหตุปัจจัย มองสิ่งทั้งหลายที่เกิดขึ้นเพราะมีเหตุมีปัจจัย และการหาข้อสรุปโดยกระตุ้นให้เด็กได้แสดงความคิดเห็นและสรุป เป็นองค์ความรู้และนำเสนอโดยใช้แผนผังความคิดหรือรูปแบบอื่นๆ

ขั้นที่ 4 การลงมือปฏิบัติ เป็นการนำความรู้มาใช้ให้เกิดประโยชน์ คือลงมือกระทำให้สอดคล้องกับกฎธรรมชาติ โดยลง มือปฏิบัติการสิ่งที่เป็นเหตุให้เหตุปัจจัยทั้งหลายดำเนินไปในทางที่จะก่อผลดี กิจกรรมประกอบด้วย การกระตุ้นการวางแผนปฏิบัติ โดยพ่อแม่กระตุ้นให้เด็กมีเจตจำนงในการวางแผนปฏิบัติการ สิ่งที่เป็นเหตุ และให้เหตุปัจจัยทั้งหลายดำเนินไปในทางที่จะก่อผลดี พร้อมบันทึกผลการปฏิบัติ

ขั้นที่ 5 การประเมิน เป็นการให้เด็กทบทวนเหตุการณ์ความคิด ความรู้สึกและการกระทำสิ่งดี-ไม่ดีที่เกิดขึ้นแล้วตั้งจิต อธิษฐาน (ความตั้งใจมั่นหรือตั้งจิตปรารถนาที่จะทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดที่เป็นสิ่งดีงามให้สำเร็จได้ด้วยการกระทำของเด็กเอง) ที่จะกระทำ แต่สิ่งที่ดีต่อไป พ่อแม่อาจให้เด็กได้วิเคราะห์ผลการปฏิบัติ โดยใช้คำถามกระตุ้นให้เด็กทบทวนเหตุการณ์ ความคิด ความรู้สึก และ การกระทำสิ่งดี-ไม่ดีที่เกิดขึ้นของตนเอง ให้เด็กประเมินตนเอง และการตั้งจิตอธิษฐาน โดยให้เด็กตั้งเป้าหมายในการกระทำสิ่งดี เป็นระยะๆ ในสมุดบันทึกความดี ให้เด็กอธิษฐานให้กระทำสิ่งนั้นให้ได้ โดยเด็กประเมินตนเอง พ่อแม่ประเมินเป็นระยะ และควร แสดงความชื่นชมและให้กำลังใจ ชักชวนให้เด็กตั้งจิตปรารถนาที่จะทำสิ่งดีงามให้สำเร็จให้ได้ด้วยการกระทำของตนเองอย่าง ต่อเนื่อง (ขวัญฟ้า รังสิยานนท์, 2552 : 5)

การพัฒนาจริยธรรมเด็กปฐมวัยนั้น พ่อแม่ต้องเริ่มจากการเป็นตัวอย่างของผู้มีจริยธรรมที่ดีให้ลูก ไม่คาดหวังในทางที่ ผิดกับลูก ให้ความรัก ใส่ใจ มีเวลาให้กับลูก ต้องเป็นเพื่อนที่ดี คอยแนะนำแนวทาง ช่วยเหลือสนับสนุน มอบความรัก ความห่วงใย และเมตตาต่อลูกอย่างแท้จริง ขณะเดียวกันก็ต้องใช้ปัญญาในการการคิดตัดสินใจ และแก้ไขปัญหาได้อย่างถูกต้อง

4. สรุป

การพัฒนาจริยธรรมเด็กปฐมวัย กับจุดเริ่มต้นที่บ้านนี้ ถือเป็นการพัฒนาร่วมกันระหว่างพ่อแม่ และลูก ถึงแม้ครอบครัวไทยจะลดขนาดลง แต่หน้าที่ของพ่อแม่ก็ไม่ได้เปลี่ยนแปลงไป ยังคงต้องให้ความรัก ความใส่ใจดูแล และปลูกฝังสิ่งที่ดีให้กับลูก การใช้หลักจริยธรรมเป็นเครื่องนำทาง จะทำให้พ่อแม่ได้เห็นแนวทางแห่งความดีสากล ที่ปลูกฝังให้ลูกได้ยึดมั่น และตระหนักในการดำเนินชีวิตในทุกช่วงวัยต่อไปในอนาคต

รายการอ้างอิง

- CambridgeUniversity, (2008). **CambridgeAdvancedLerner'sDictionary**. New York: Cambridge.
- Happy Mom. Life. แหล่งที่มา: <https://happymom.in.th/th/tips/kids->. (15 พฤษภาคม 2562).
- Runes, Dagobert D. (1972). Dictionary of Philosophy. New Jersey, Sittlefield, Adam & co. University Press.
- ขวัญฟ้า รังสิยานนท์. (2552). **การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมเด็กปฐมวัย : เริ่มต้นที่หัวใจ**. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต.
- ขวัญฟ้า รังสิยานนท์. (2552). **การสื่อสารที่ได้ผล (ออนไลน์)**. แหล่งที่มา : http://dusithost.dusit.ac.th/~pre_edu/. (10 เมษายน 2563).
- คณาพร ปิ่นกุ่มภีร์. (2562). **ครูจะช่วยเหลือและส่งเสริมพัฒนาการเด็กปฐมวัยได้อย่างไร**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://kri2.esdc.go.th/bthkhwm/khrucachwydulaelaesngserimphathnakardekpthmwaydixyangri>. (28 เมษายน 2563).
- จินตนา บุญบงการ, (2558). **จริยธรรมในวิชาชีพนักธุรกิจ**. นครปฐม : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ทวีศักดิ์ สิริรัตน์เรขา. (2560). **พัฒนาการเด็ก**. (ออนไลน์). แหล่งที่มา : <http://www.happyhomeclinic.com/sp02-development.htm>. (24 พฤษภาคม 2563).
- เทรนด์สุขภาพคนไทย ปี 2563 ชิมเสิร์ฟ ข่าว Fake และ PM 2.5. แหล่งที่มา : <https://www.thairath.co.th/women/beauty/health/1732755>. (22 มิถุนายน 2563).
- นิตยา ประพฤติกิจ.(2536). **การพัฒนาเด็กปฐมวัย**. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.
- พิมลพรรณ อิศรภักดี. (เมษายน-พฤษภาคม 2560). “ลักษณะครอบครัวไทยเปลี่ยนไปอย่างไรในกว่า 20 ปีที่ผ่านมา”. **วารสารประชากรและการพัฒนา**. 37(4) : 6-7.
- มันตรา ธรรมบุศย์. แหล่งที่มา : http://www.baanjommyut.com/library_2/extension-1/concepts_of_developmental_psychology/01_7.html. (22 มิถุนายน 2563).
- วริยา ชินวรรณ, (2558). **จริยธรรมในวิชาชีพนักการเมือง**. นครปฐม : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วิชา มหาคุณ, (2558). **จริยธรรมในวิชาชีพกฎหมาย**. นครปฐม : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วิภาวรรณ ตูยานนท์. (2528). **เจตนารมณ์แห่งกฎหมาย**. แปลจาก Spirit of Law โดยมองเตสกีเออ. กรุงเทพฯ สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วินัยกานต์ รุจิภักดี. (2558). **จริยธรรมในวิชาชีพครู**. นครปฐม : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ศรีสมบัติ โชคประจักษ์ชัด. (2558). **จริยธรรมในวิชาชีพข้าราชการ**. นครปฐม : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยมหิดล.
- สุโขทัยธรรมาธิราช, มหาวิทยาลัย. (2533). **เอกสารการสอนชุดวิชาการสร้างเสริมลักษณะนิสัยระดับปฐมวัยศึกษา หน่วยที่ 1-7**. กรุงเทพมหานคร : บริษัทอมรินทร์พริ้นติ้งกรุ๊ป จำกัด

สุโขทัยธรรมาธิราช, มหาวิทยาลัย. (2533). เอกสารการสอนชุดวิชาฝึกอบรมครูและผู้เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดูเด็กปฐมวัย
หน่วยที่ 1-5. นนทบุรี : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.

สุภาภรณ์ บัณฑิตย์, (2556). เด็กปฐมวัย วัยทองของชีวิต. พิษณุโลก : คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม.